

Petr Bísek: KRAJANÉ A POLITIKA (aneb uběhlo čtvrt století a vlak vyjel z tunelu)

Dobrý den, vážené dámy, vážení pánové, přátelé.

Cítím se poctěn, že jsem byl vyzván zde promluvit na téma týkajícího se krajanů a občanů žijících v zahraničí. Částečně vycházím z podobné úvahy, kterou jsem přednesl na schůzce v senátu 14. listopadu minulého roku. Ovšem rád konstatuji, že můj závěr je tentokrát podstatně jiný.

Hlavní téma této konference je ovšem Krajané a globalizace, tak tedy začnu s tou všelijak chápanou a vysvětlovanou globalizací, do které nás nahnal fenomén zvaný pokrok.

Pokrok? Pamatuji si, jak někdy koncem Druhé světové války jsem s hlavou zvrácenou dozadu a s otevřenou pusou zíral na pražskou oblohu, kde se míhaly vojenské stíhačky. Na auta jsem byl zvyklý, náš soused na Dobešce měl Tatru Hadimršku a jednou mně v ní svezl, když jel do soukromé prádelny vyzvednout vyprané a tehdy těžkými, nad plynem ohřívanými žehličkami vyžehlené ložní prádlo. I motorku jsem znal, náš táta se někdy v létě 1945 objevil s Jawou, jednoho za druhým, mé dva starší bratry, a nakonec i mne, si nás posadil na nádrž a projel se s námi na výpadovce směrem na Pankrác, kde jen několik měsíců před tím stál s pistolí podporučíka v záloze proti německým tankům. Ale letadla? To bylo pro mne, čtyřletého prcka něco nového, fantastického. Jak to, že ta těžká, kovová hmota visí ve vzduchu, nehýbe křídly, létá, nepadne?

Jak jsem vyrůstal, vrtala mně hlavou otázka, čím vším během života prošel náš dědeček Vlastimil Svatopluk Juren, narozený v roce 1870. V době jeho mládí nebyly ani auta, ani motorky, ani letadla. Jak si na ně zvyknul? Jak on asi chápal ty nesmírné změny v jeho životě? Jak dokázal přijmout, vstřebat a žít s podobnými novotami? A čekají mě během mého života podobné fantastické události? Jaké asi budou? Jak se s nimi vyrovnám? Jako dospělý jsem se vyrovnal se zánikem mého krásného řemesla typografa. Jak se dnes vyrovnám a vyrovnáme s globalizací?

Globalizace

Globalizace. Krajané a globalizace. Nemusí to být exkluzivně Krajané a globalizace. Má to dopad na všechny z nás, bez ohledu, kde žijeme, nejen na krajany. Takže, jednoduše a prostě, řekněme Lidé a globalizace.

Zabrousil jsem do internetu. Tam je prý všechno. Jednoduchý, značně věrohodný zdroj informací, google, uvádí toto:

Globalizace (z angl. global, celosvětový) je dlouhodobý ekonomický, kulturní a politický proces, který rozšiřuje, prohlubuje a urychluje pohyb zboží, lidí i myšlenek přes hranice států a kontinentů.

A pak jsou tu další výklady. Například na webové stránce Mendelovy univerzity v Brně jsem našel tyto srozumitelné definice:

Vzhledem k tomu, že se pojem globalizace nevztahuje ke konkrétnímu objektu, ale k rozsáhlému společenskému procesu, je jeho zachycení pomocí definice poměrně obtížné. Lze nalézt řadu definic, vztahujících se však spíše k jednotlivým dimenzím tohoto procesu: ekonomické, společensko-politické a sociologické.

Globalizace je chápána jako ekonomická mezinárodní integrace, která se projevuje prostřednictvím vzniku a rozšiřování sítě světového kapitálu, mezinárodního obchodu a standardizace světa.

Nebo: Globalizace je chápána jako rostoucí ekonomická vzájemná závislost zemí ve světovém měřítku v důsledku rostoucího objemu a druhu přeshraničních transakcí zboží a služeb a toku mezinárodního kapitálu, jakož i rychlejšího a rozsáhlejšího šíření technologií.

Globalizace v tomto pojetí je chápána jako „sevření“ světa jako celku. Jako proces, ve kterém se svět stává jediným místem pro společný vývoj populace.

A teď to hlavní: Globalizace je proces, jehož prostřednictvím se lidstvo na celém světě spojuje do jediné společnosti. Současně však je třeba zdůraznit, že se jedná o takovou formu transformace světové společnosti, jejíž konečné cíle v zásadě nelze předvídat ani přesně definovat.

Opakuji, nemyslím si, že je vhodné se soustředit jen na krajany, jako kdyby mohla mít globalizace jiný, unikátní vliv na Čechy žijící v zahraničí než na Čechy doma, v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ale, možná, že má. Možná, že to, co se ve

vztahu České republiky vůči krajanům v posledních letech změnilo, je důsledkem globalizace.

Takže: Moje zamyšlení má dvě části. Ta první je konstatování skutečnosti, že až do nedávna nebyl oficiální vztah České republiky ke krajanům žijícím v zahraničí přátelský. Ve druhé jen krátce odhadnu, jak budou krajané příští týden volit. Omlouvám se, že se nevěnuji výhradně tématu Krajané a politika, jak je uvedeno v programu. To je námět příliš rozsáhlý. Neumím si představit, jak by se s tím ve 20 minutách vypořádal historik specialista, natož já. Navíc, odradil mne od toho právě přítel historik, když se v jeho mejlíku jen velice krátce zamyslel nad tím, co by taková úvaha měla obsahovat.

Historie

Ale trošku historie neuškodí. Již téměř 30 let sleduji snahy o získání rovnoprávného statusu občanů Československé, posléze České republiky, žijících v zahraničí. Výsledek těchto snah? Do nedávna ne zcela nulový, ale téměř nulový. Až po loňském ustavení vládní Meziresortní komise pro Čechy žijící v zahraničí se kolela české politické byrokracie roztočila správným směrem. Ovšem, dovoluji si poznamenat, že bratři Slováci nás již před lety předešli, již od 1. ledna 2006 mají platný Zákon o Slovácích žijících v zahraničí.

Krátce o mně a o snaze za zrovnoprávnění krajanů, exulantů, emigrantů, navrátilců.

Od dubna 1990 do června 2010 jsem s oddaným zapojením manželky Věry a skupiny věrných spolupracovníků-dopisovatelů vydával v New Yorku Americké listy, zpočátku pod názvem Československý týdeník.

Z mé pozice vydavatele respektovaného krajanského tisku, člena Společnosti pro vědy a umění, dlouholetého prezidenta newyorského Českého občanského benevolentního spolku v Astorii a dosud člena sboru ředitelů organizace Američtí přátelé České republiky jsem se zúčastnil mnohých kongresů a konferencí. V USA jsem se setkával s krajaný tří až čtyř generací, ale také se zástupci amerických vládních orgánů a institucí. Při těchto setkáních jsem zjistil, -že krajanské a exilové organizace mají silný zájem přispět k demokratickému vývoji ve své rodné zemi; (že

ve státě Iowa žije až pátá generace krajanů, kteří mluví americkou moravštinou 19. století; že já mám v USA víc příbuzných než v Čechách, katolické ve Wisconsinu, protestanty v Texasu).

Byla to hektická doba, plná setkání se zajímavými lidmi na všech společenských úrovních, plná dílčích úspěchů. Například při našem lobování za urychlené přijetí České republiky do NATO jsem si s radostí ověřil, že když jde historicky o něco opravdu důležitého, krajané se dokáží sjednotit a aktivně zapůsobit pro dobro své vlasti. Jsem hrdý na Medaili za zásluhy prvního stupně, kterou mne za úspěšné lobování Václav Havel vyznamenal.

Ne ve všem jsme byli úspěšní. Ministerstvo zahraničních věcí ČR mělo od 90. let minulého století úřad pro krajanskou problematiku. V jeho vedení se střídali schopní lidé, ve své podstatě to byl úřad neefektivní. Schůzí, setkání a rokování bylo víc než dost, ale ten příslovečný most mezi exilem a domovem se nepodařilo obnovit. Byla to jen provizorní lávka, po které jsme se prošli, přátelsky si popovídali, dobře se najedli a napili, a vrátili se do svých domovů, abychom sepsali v lepší budoucnost doufající referáty.

Ale to, oč jsme usilovali – ustavení úřadu, který by se soustavně, prakticky a nepoliticky věnoval problémům krajanů –, se nepodařilo. (Již na začátku 90. let jsme spolu s prof. Mojmírem Povolným uvažovali o tom, že by český exil měl mít zastoupení v českém parlamentu, třeba jen s poradenskou pravomocí, bez volebního práva.) Bohužel, nebyla k tomu vůle, politická ani nepolitická. Snad to bylo jak pupeční šňůrou spojené s postojem Václava Klause, který mně již v dubnu 1990 doslova řekl, „krajané mě zlobí!“.

Kdoví, jak by se Česká republika vyvíjela, kdyby tento postoj shora nepřevažoval. Možná, že by vstřícnější postoj uspíšil přechod k právnímu státu, že by restituce komunisty zabaveného majetku byly dříve a férověji vyřešeny, že by otázka českého občanství, volebního práva a další záležitosti nemusely dlouhá léta podrývat dobrou vůli, kterou exil vůči domovině měl. A třeba by to i omezilo lavírování některých současných reprezentantů českého národa mezi Západem a Východem.

Dnes

Dnes je situace jiná, nejde jen o exulanty a emigranty, z nichž mnozí již nejsou mezi námi. Dnes jde o tisíce českých občanů žijících, pracujících, studujících v zahraničí. Je to obrovský nejen lidský, ale i ekonomický kapitál, kterému je nutné zajistit pozitivní podmínky.

Jak náročný je návrat? Dnes se tomu směju, ale trvalo to přes rok, než jsem měl vše základní vyřízeno, status českého občana zajištěný. Česká byrokracie je totiž dosud nesmírná, občas i šokující, já ji kvalifikuji jako císařsko-královsko-posttotalitní, kde razítko je to hlavní. Těžko se v tom může vyznat člověk vracející se po delší době ze zahraničí. (V mém případě to bylo zajištění vhodného bydlení, přihlášení na trvalé bydliště, vyřízení zdravotního pojištění a zdravotní péče, důchodu, založení bankovního konta, vyřízení tzv. lítačky, řidičského průkazu a další

. . . Musel jsem se vyrovnat i s neoprávněnou exekucí způsobenou tím, že si české státní orgány vzájemně nesdílejí informace. Díky profesionální pomoci to trvalo jen 14 dní, ale nevím, co bych si jinak sám počal, s 1500 Kč v kapse a zastaveným bankovním účtem. Skončilo to písemnou omluvou, ale jak by to asi dopadlo, kdybych zcela náhodou neměl velice schopnou, profesionální a – v mém případě – zdarma pomoc?)

Ovšem, na podzim 2016 se náhle objevilo světlo na konci tmavého tunelu, vlak vyjel v plné rychlosti do světla dnešních dnů. Protože se o tom podrobněji zmíní člověk více povolaný, pan senátor Tomáš Grulich, uvedu jen toto: 1. června 2018 byly spuštěny webové stránky databáze informací pro Čechy žijící v zahraničí zkz@mzv.cz, konkrétněji na https://www.mzv.cz/cesi_v_zahranici/cz/index.html.

Tím bylo vytvořeno centrální místo, na které se můžou čeští občané obrátit, a to nejen ti vracející se. Vše na jednom místě, všechna relevantní data, jména, adresy včetně e-mailových, telefonní čísla, webové stránky. Není to, co mají například Francouzi již celé dvě generace, a to zástupce francouzské diaspory ve svých zákonodárných orgánech, ale je to jasný, praktický signál, že si Česká republika svých občanů se zahraniční zkušeností váží.

Snad si můžu dovolit jménem českých občanů, kteří si tyto kompletní informace vyhledají, poděkovat těm lidem, kteří se tak dlouho o něco podobného snažili. Alespoň tři jména – je to především předseda Stálé komise Senátu pro krajany žijící v zahraničí senátor pan dr. Tomáš Grulich, tajemnice Stálé komise paní Bronislava Vacková a Zástupce MZV pan ing. Jaroslav Kantůrek.

Volby

Dále bych se mohl věnovat neexistenci korespondenčních voleb, což je dosud černá skrvna na české legislativě. Jen se zmíním o tomto. Když byl v Jižní Africe začátkem 90. let minulého století zrušen apartheid, v newyorském deníku *The New York Times* vyšla fotografie černé Jihoafričanky, jak volí korespondenčně v New Yorku. S chutí jsem si tu fotografii půjčil a otisknul v našich *Amerických listech*. Jak jsme se tenkrát těšili, že za pár let tu možnost budeme mít i my, Češi žijící v zahraničí! Téměř po třiceti letech tomu tak dosud není.

A také proto není reálné očekávat, že krajané a občané žijící v zahraničí se ve velkém množství zúčastní letošních říjnových senátních a komunálních voleb. Je snadné odhadnout, že účast bude podstatně nižší než byla v posledních volbách v roce 2016. Tehdy mezi českými voliči žijícími v zahraničí vyhrálo suverenně TOP 09 (26,06%) před Piráty (19,49%) a ODS (12,53%). Se značným odstupem za touto trojkou následovalo hnutí ANO, lidovci KDU-ČSL, Starostové STAN, Zelení, sociální demokracie ČSSD, SPD a s méně než dvěma procenty Svobodní.

Není důvodu předpokládat, že se letos mezi tuto trojku vtěsná někdo jiný. Jistě to nebude hnutí ANO, které minule jako třetí získalo v zahraničí jen 7,62 procenta. Jeho pragmatické spojenectví s komunisty a s Tomiou Okamurou je pro mnohé zahraniční voliče nepochopitelné a nevyváží to ani současný relativní růst životní úrovně v ČR. Nižší účast bude také proto, že prezidentských voleb se zúčastnili i ti voliči, kteří si jejich důležitost uvědomili a volili pro změnu. Jejich zklamání z výsledku se odrazí v menší participaci ve volbách nižší úrovně, i když z praktického hlediska neméně důležitých. Nebo se mýlím?

A co s tím vším má co dělat globalizace? I ti občané, na které má nebo měla globalizace nějaký vliv, ať kladný nebo záporný, v komunálních volbách myslí především na okamžitý dopad, který může mít na lokální dění schopný, praktický starosta či starostka, bez ohledu na jeho nebo její politickou příslušnost. Kolik ze zahraničních voličů si dá tu práci seznámit se s kandidáty v jejich okresu, v jejich městě nebo vesnici? Těžko říct. Jisté snad je, že nebudou myslet na globální dopad jejich hlasu, zůstanou doma, při zemi. Krajané a globalizace? Not much. Ne tak moc.

V jednom aspektu mne ovšem globalizace straší, a tou je rostoucí důležitost reklamy a marketingu. Přestože jsem po 50 letech života ve Spojených státech na plané, ale šikovně prezentované sliby zvyklý a dokážu rozeznat prázdnou bublinu od solidnosti, vadí mně, velice mně vadí, jak rychle jsme si v Čechách zvykli na bombastická hesla a provolání, a to nejen ve volebních kampaních. Protože je to ovšem námět mimo toto naše setkání, omlouvám se za toto odbočení, ale musel jsem si ulevit. Zdravím vás, vše dobré přeju všem lidem dobré vůle.